

KAVRAMSAL MAKALE

Azerbaycan Ekonomisinde Savunma Harcamaları, Petrol Gelirleri ve Genel Ekonomiye Yansımaları

Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kütahya, e-posta: berna.beser@dpu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2957-5030>

Elmar MAHARRAMOV, Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya, e-posta: elmar.maharramov2003@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4911-293X>

Öz

Bu çalışmanın amacı, 1990-2025 yılları arasında Azerbaycan'ın savunma harcamalarının gelişimini ve bu harcamaları etkileyen temel ekonomik, politik ve jeopolitik faktörleri incelemektir. Çalışmada savunma harcamalarının teorik çerçevesi ele alınarak, ekonomik büyüme ile ilişkisi farklı yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Azerbaycan'da savunma harcamalarının özellikle 2000'li yıllardan itibaren önemli ölçüde arttığını ve bu artışın büyük ölçüde enerji gelirleri ile güvenlik tehditlerine bağlı olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bölgesel karşılaştırmalar, Azerbaycan'ın savunmaya ayırdığı payın komşu ülkelere kıyasla dikkat çekici bir seviyeye ulaştığını ortaya koymaktadır. Azerbaycan'da savunma harcamalarının yalnızca güvenlik ihtiyacından kaynaklanmadığı, aynı zamanda ekonomik kapasite ve bölgesel gelişmelerle şekillenen stratejik bir politika aracı olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savunma Harcamaları, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, Askeri Harcamalar, Petrol Gelirleri.

Makale Gönderme Tarihi: 02.05.2026

Makale Kabul Tarihi: 04.07.2026

Önerilen Atf:

Hızarcı Beşer, B. ve Maharramov, E. (2026). Azerbaycan Ekonomisinde Savunma Harcamaları, Petrol Gelirleri ve Genel Ekonomiye Yansımaları, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(7): 413-430.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2026, 9(7): 413-430. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1671>

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

**Defense Expenditures, Oil Revenues, and Their Impact on the General Economy in
Azerbaijan**

Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER, Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Kütahya, e-mail: berna.beser@dpu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2957-5030>

Elmar MAHARRAMOV, MSc. Student, Kütahya Dumlupınar University, Institute of Graduate Programs, Kütahya, e-mail: elmar.maharramov2003@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4911-293X>

Abstract

The aim of this study is to examine the development of Azerbaijan's defense expenditures between 1990 and 2025 and the key economic, political, and geopolitical factors influencing these expenditures. The study addresses the theoretical framework of defense expenditures and evaluates its relationship with economic growth using different approaches. It can be stated that defense expenditures in Azerbaijan have increased significantly, particularly since the 2000s, and that this increase is largely due to energy revenues and security threats. Furthermore, regional comparisons reveal that Azerbaijan's defense spending has reached a remarkable level compared to neighboring countries. It is understood that defense expenditures in Azerbaijan are not solely driven by security needs but are also a strategic policy tool shaped by economic capacity and regional developments.

Keywords: Defense Spending, Azerbaijani Armed Forces, Military Spending, Oil Revenues.

Received: 02.05.2026

Accepted: 04.07.2026

Suggested Citation:

Hızarcı Beşer, B. and Maharramov, E. (2026). Defense Expenditures, Oil Revenues, and Their Impact on the General Economy in Azerbaijan, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(7): 413-430.

GİRİŞ

Güvenlik, insanoğlunun temel ihtiyaçları arasında yer almakla birlikte, devletler açısından da stratejik bir öneme sahiptir. Devletler, birlik ve bütünlüklerini tehdit eden unsurlara karşı güvenlik kurumları aracılığıyla savunma mekanizmaları geliştirmektedir. Uluslararası ekonomik ve güvenlik sistemlerindeki değişimlerin yansıması her geçen gün artan bir şekilde alınan kararları ve uygulamaları değiştirmektedir. Ülkelerin atacağı adımların birbirinden etkilendiği ve belirsiz bir süreçte ilerleyen savaşlar ülkelerin bütçelerini de zora sokmakta ve alternatif kaynak arayışlarına itmektedir. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) verileri incelendiğinde dünya genelinde 1990'lı yıllarda ortalama 1,5 trilyon dolar düzeyinde olan harcama miktarı 2000'li yıllara gelindiğinde artarak 2 trilyon dolar düzeyine çıkmıştır. Günümüze gelindiğinde küresel savunma harcamaları yaklaşık 3 trilyon dolara yaklaşarak rekor düzeyinde bu rakam neredeyse son 30 yılda ikiye katlanmıştır.

Azerbaycan ekonomisi büyük ölçüde petrol ve doğalgaz gelirlerine dayanmaktadır. 1994'te imzalanan "Asrın Anlaşması"¹ ile, özellikle petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemlerde büyüme hızı artmıştır. Dünya ekonomisinin en çok etkilendiği ve odaklandığı nokta petrol fiyatlarının artışı ve azalışı olup dünyada yaşanan savaşların hem sebebi hem de çaresi gibi görünmektedir. Bu nedenle ekonomik büyüme, enerji fiyatlarındaki değişimlerden doğrudan etkilenmektedir. Azerbaycan, 2025 itibarıyla 7.000.000.000 varil kanıtlanmış petrol rezervine sahiptir; dünyada 19. sırada yer almakta ve 1.765.151.568.000 varillik dünya toplam petrol rezervinin yaklaşık 0,40% oluşturmaktadır. Petrol ve doğalgaz sektörleri Azerbaycan'ın GSYİH'nın üçte birinden fazlasını oluştururken ülke bütçesinin yarısından fazlası da bu sektörlerle ayrıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada toprak bütünlüğüne kavuşan Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası dönemde enerji güvenliği, petrol gelirleri ve ekonomik açıdan nasıl ilerlediğini bölgesel açıdan ve küresel ölçekte hangi öneme ve konuma sahip olduğunu ortaya koymaktır. İlk bölümde savunma harcamaları önemi etkileri ve dünya genelinde savunma harcamalarının gelişimine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise petrol ihraç eden bir ülke olarak Azerbaycan'ın gerek komşuları açısından gerekse küresel ölçekte önemi vurgulanmış olup ekonomik ilerlemesine katkıları incelenmektedir. Bu kapsamda öne çıkan değerlendirme sonuçlarına göre Azerbaycan'ın alması gereken tedbirler, ilerlemesi gereken konular üzerinde değerlendirmeler sunulmuştur. Halen devam etmekte olan savaşların ortasında atılacak adımlar ve gerekli önerilere yer verilmiştir.

SAVUNMA HARCAMALARININ TANIMI VE KAPSAMI

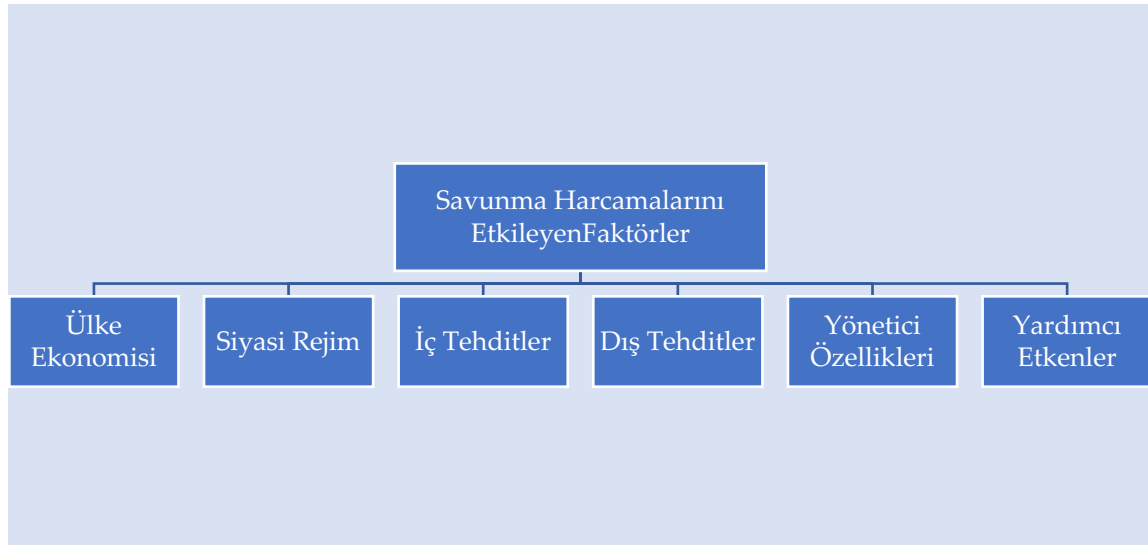
Tarihsel süreçte, ilk çağlardan günümüze kadar devletin en önemli organları arasında yer alan güvenlik güçleri, muhtemel tehditlere karşı daima hazırlıklı olmuş ve dönemin koşullarına uygun biçimde kendilerini yenilemişlerdir. Bu durum, kamu bütçesinin belirli bir kısmının güvenlik kurumlarına tahsis edilmesini zorunlu kılmaktadır. Genel anlamda, devletlerin egemenliklerini ve ulusal varlıklarını koruma amacıyla millî gelirden savunmaya ayırdıkları pay, literatürde savunma harcamaları olarak tanımlanmakta ve tam kamusal mal niteliği taşımaktadır (Tüğen, 1988).

¹ **Not:** Azerbaycan'ın enerji stratejisinin dinamikleri ve temel ilkeleri 20 Eylül 1994 tarihinde imzalanan "Asrın Anlaşması" (Əsrin Müqaviləsi) adlı belgede belirtilmiştir. Bu anlaşma bağımsızlık sonrası Azerbaycan tarihinde önemli bir yer tutmakla beraber, aynı zamanda yeni enerji stratejisine doğru atılmış bir ilk adım olarak bilinmektedir. Anlaşmanın en önemli sonucu olarak Azerbaycan petrolünün dünya pazarında tanınması gösterilmektedir.

Savunma harcamalarıyla ilgili akademik incelemelerde, kavramın tanımlanması hususunda ortak bir yaklaşım geliştirilememiştir (Taş, Örnek ve Aksoğan, 2013). Ortak bir tanımın geliştirilememesinin başlıca sebebi, savunma harcamaları kapsamında değerlendirilen kalemlerin ülkeler ve uluslararası örgütler açısından değişkenlik göstermesidir. Kumar (2017:647), savunma harcamasını bir devletin silahlı kuvvetlerini ve kritik hizmetlerini muhafaza etmek amacıyla tahsis ettiği mali kaynakların büyüklüğü olarak tanımlamaktadır. Polat (2020), savunma harcamalarını devletin ulusal egemenliğini iç ve dış tehditlere karşı korumak amacıyla gerçekleştirdiği mali giderler olarak tanımlamaktadır. Bayrak'a (2019:138) göre savunma harcamaları, sosyoekonomik düzenin sürdürülebilir biçimde devamı için gerekli görülmektedir. Özcan (2022) ise bu harcamaların karmaşık bir nitelik taşıdığını ve devletlerin güvenlik tehditlerine karşı etkili strateji ve politika üretiminde vazgeçilmez bir unsur olduğunu ifade etmektedir.

Savunma harcamaları literatüründe iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Askeri Keynesyen görüş olup arz yanlı ekonomi teorisine dayanmaktadır. Bu perspektife göre savunma harcamalarının yarattığı talep, kapasite kullanımında artışa yol açmaktadır (Looney, 1994). Devletlerin savunma sanayisinde ithal ürünlere alternatif üretime yönelmeleri ve artan talebi yerli kaynaklarla karşılamaları hem istihdam düzeyinde hem de ekonomik büyümede artışa katkı sağlayabilmektedir (Buzdağlı ve Özdemir, 2021). Savunma harcamaları literatüründe öne çıkan diğer yaklaşım Neoklasik görüştür. Bu perspektife göre, talep yanlı teorik çerçeveye bağlı olarak savunma harcamaları, alternatif yatırım alanlarını dışlayıcı etki yaratmakta ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Bekmez ve Destek, 2015). Bu yaklaşım, savunma harcamalarının diğer yatırım alanlarını sınırladığına dikkat çekerek, savunmaya tahsis edilen kaynakların azaltılıp sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerine yönlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Giray, 2004). Savunma harcamalarının finansmanı amacıyla para arzının artırılması, ekonomide enflasyonist baskılara neden olabilmektedir. Bu bağlamda, sermaye birikimi sınırlı ve yüksek enflasyon oranlarına sahip ülkelerde savunma harcamalarının kaynak israfına yol açmayacak biçimde planlanması gerekmektedir (Buzdağlı ve Özdemir, 2021).

Ülkeler, oluşabilecek tehdit ve tehlikelere karşı önlem almak amacıyla bütçelerinin bir kısmını savunma harcamaları için ayırır. Savunma harcamaları incelendiğinde bu durum farklılık göstermektedir.

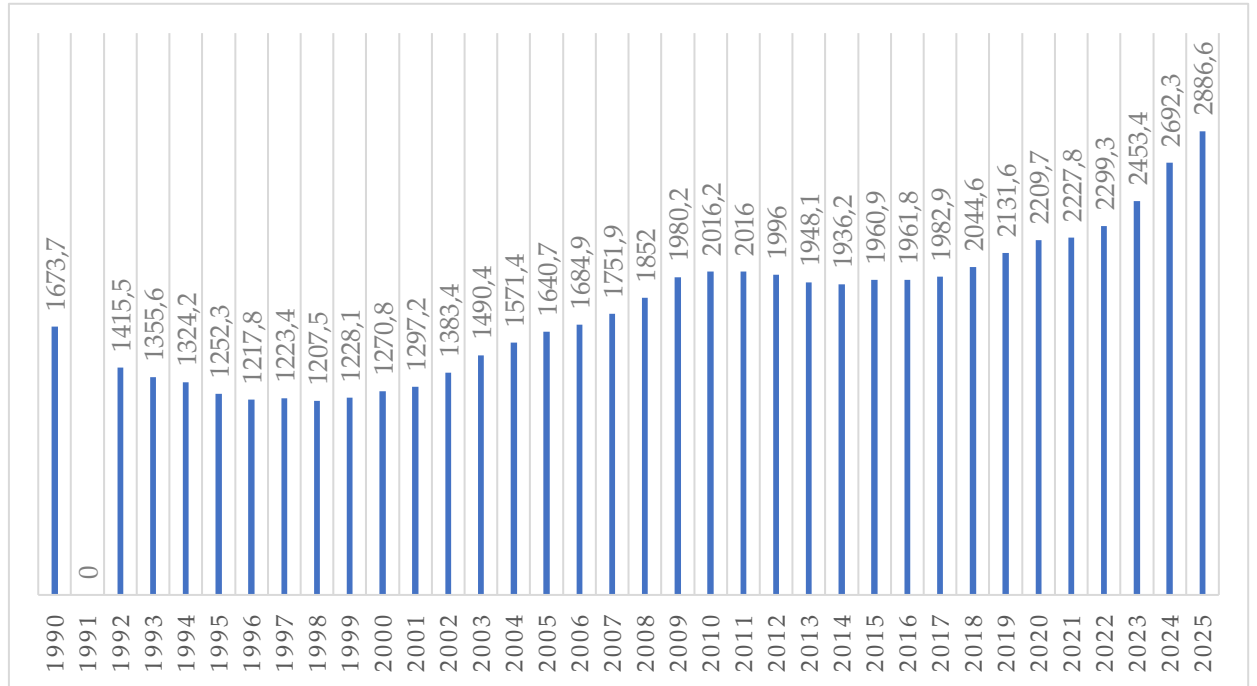

Şekil 1. Savunma Harcamalarını Etkileyen Faktörler

Kaynak: Duran ve Özdemir (2023:270).

- *Ülke Ekonomisi:* Devletin bütçe kapasitesi ve ekonomik büyüklüğü, harcamaların üst sınırını belirler.
- *İç ve Dış Tehditler:* Ülke içindeki terör/asayiş sorunları ile sınır dışındaki komşular veya küresel güçlerden kaynaklanan risklerin yoğunluğudur.
- *Siyasi Rejim:* Ülkenin yönetim biçimi (demokrasi, otoriterlik vb.) bütçe tercihlerini ve askeri öncelikleri doğrudan etkiler.
- *Yönetici Özellikleri:* Karar vericilerin ideolojileri, güvenlik algıları ve liderlik tarzlarının harcama kalemlerine yansımalarıdır.
- *Yardımcı Etkenler (Diğer Faktörler):* Teknolojik gelişim düzeyi, nüfus yapısı ve ittifak ilişkileri (NATO gibi) gibi tamamlayıcı unsurlardır.

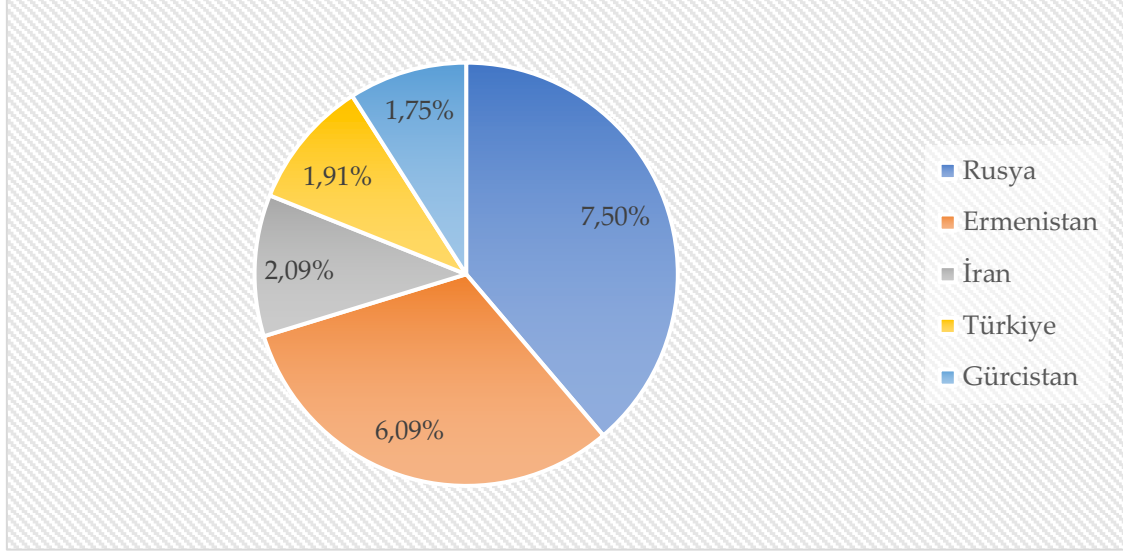
Dünya Savunma Harcamalarının Seyri; Ülkelerin savunma bütçesinin ilgili dönem boyunca dinamik bir yapı sergilediği görülmektedir. 1990'lı yıllarda ortalama 1500,0 milyar dolar düzeyinde olan harcama miktarı 2000'li yıllara gelindiğinde artarak 2000,0 milyar düzeyine çıkmıştır. Günümüze gelindiğinde yaklaşık 3000,0 milyar dolara yaklaşan bu rakam neredeyse son 30 yılda ikiye katlanmıştır. Şekil 2'de görüldüğü gibi periyodun en yüksek harcama seviyesiyle kapandığını ortaya koymaktadır.

Şekil 2. 1990-2025 Yılları Arası Dünya Savunma Harcamaları (Milyar Dolar)

Kaynak: SIPRI, 2026:1

1990'dan günümüze uzanan periyodik gelişim Şekil 2'de görüldüğü gibi, savunma harcamalarının küresel ölçekte homojen olmayan ancak genel itibarıyla yükselen bir grafik sergilediği görülmektedir. 2009-2025 yılları arasında dünya savunma harcamaları, 1,9 trilyon dolardan 2,9 trilyon dolara yükselmiştir. Bu artış savunma harcamalarının dünya genelinde %30 yükseldiğini göstermektedir.

Şekil 3. Savunma Harcamalarında Azerbaycan Komşusu Ülkelerin Payı (2025)

Kaynak: SIPRI, 2026:2

2025 yılı itibarıyla Rusya, Ermenistan, İran, Türkiye ve Gürcistan'ın dünya savunma harcamalarının (GSYİH) içindeki payları incelendiğinde, en yüksek oranın %7,50 ile Rusya'ya ait olduğu görülmektedir. Rusya'yı %6,09 ile Ermenistan ve %2,09 ile İran takip etmektedir. Buna karşılık Türkiye (%1,91) ve Gürcistan (%1,75) daha düşük oranlara sahiptir. Bu veriler, bölge ülkeleri arasında güvenlik önceliklerinin ve askeri harcama düzeylerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymakta; özellikle Rusya, Ermenistan ve İran savunmaya daha yüksek pay ayırdığı görülmektedir.

AZERBAYCAN CUMHURİYETİNİN GENEL EKONOMİK YAPISI

Tarihsel süreç boyunca önemli ulaşım ve ticaret güzergahları üzerinde bulunan Azerbaycan'ın stratejik önemi ortadadır. Öncelikle coğrafi konumundan başlayacak olursak; Azerbaycan Cumhuriyeti, Güney Kafkasya'da Büyük Kafkaslar ile Küçük Kafkaslar arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Gürcistan (480 km) ve Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti (390 km), güneyinde İran İslam Cumhuriyeti (756 km), batısında Ermenistan (1.007 km) ve Türkiye (Nahçıvan üzerinden 11 km) bulunmaktadır. Ülkenin doğusunda ise 713 km uzunluğunda kıyı şeridine sahip Hazar Denizi yer almaktadır. Toplam 86.600 km² yüzölçümüne sahip olan Azerbaycan'ın arazilerinin %11,5'i ormanlık alanlardan, %1,6'sı su havzalarından ve %50'si tarıma uygun topraklardan oluşmaktadır. Tarıma elverişli alanların %27'sini otlaklar oluştururken, %36,9'luk kısmı diğer tarım dışı alanlardan meydana gelmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025:4).

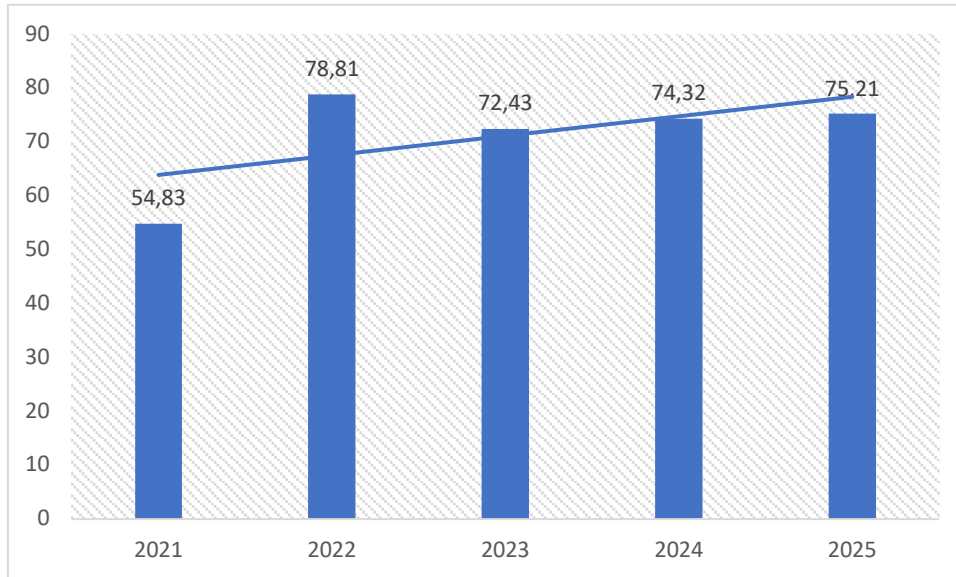
Azerbaycan'ın siyasi ve idari yapısı; Ülkenin bağımsızlık süreciyle şekillenmiştir. Azerbaycan Parlamentosu, 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan etmiş, ardından 18 Ekim 1991'de Bağımsızlık Kanunu kabul edilmiştir. 1991-1995 yılları arasında devlet yönetimi, Yüksek Sovyet tarafından bağımsızlığın yeniden tesisine ilişkin kabul edilen kanun temelinde yürütülmüştür. Bu dönemi takiben, 12 Kasım 1995'te halkoylamasına sunulan yeni Anayasa %91,9 gibi yüksek bir onay oranıyla kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Kabul edilen bu Anayasa, Azerbaycan'ı demokratik, laik, hukuka dayalı ve üniter bir cumhuriyet olarak tanımlamaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025:4).

Nüfus ve İstihdamı, Azerbaycan, 10,37 milyonluk nüfusuyla dünya sıralamasında 89. sırada yer almakta ve 2030 yılı itibarıyla bu sayının yaklaşık 11 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Nüfusun %54,1'i kentlerde, %45,9'u ise kırsal bölgelerde yaşamını sürdürmektedir. 1990'lı yıllarda, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ülkede kent nüfusunda bir düşüş yaşanmış, özellikle şehirlerde yaşayan etnik azınlıkların ülke dışına göç etmesi bu azalışta önemli rol oynamıştır. Ancak, 2003 yılından itibaren kentsel nüfusta yeniden artış görülmeye başlanmıştır. Bu yükselişte petrol sektöründeki ilerlemeler ve yeni iş olanaklarının sağlanması temel etkenler arasında yer almaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025:5).

Azerbaycan ekonomisi büyük ölçüde petrol ve doğalgaz gelirlerine dayanmaktadır. Petrol ve doğalgaz sektörleri Azerbaycan'ın GSYİH'nın üçte birinden fazlasını oluştururken ülke bütçesinin yarısından fazlası da bu sektörler tarafından sağlanmaktadır.

Bu nedenle ekonomik büyüme, enerji fiyatlarındaki değişimlerden doğrudan etkilenmektedir. Son yıllarda ise ülke, sanayi, tarım ve hizmetler sektörünü geliştirerek ekonomiyi çeşitlendirmeye çalışmaktadır.

Azerbaycan'ın 2021–2025 yılları arasındaki GSYİH değişimini göstererek ekonomik büyümenin zaman içindeki seyrini ortaya koymaktadır. Grafik 1 incelendiğinde genel olarak artış eğilimi görülmekte, ancak bazı yıllarda sınırlı dalgalanmalar yaşandığı dikkat çekmektedir.

Grafik 1. Azerbaycan'ın GSYİH Düzeyi (2021-2025), milyar, \$

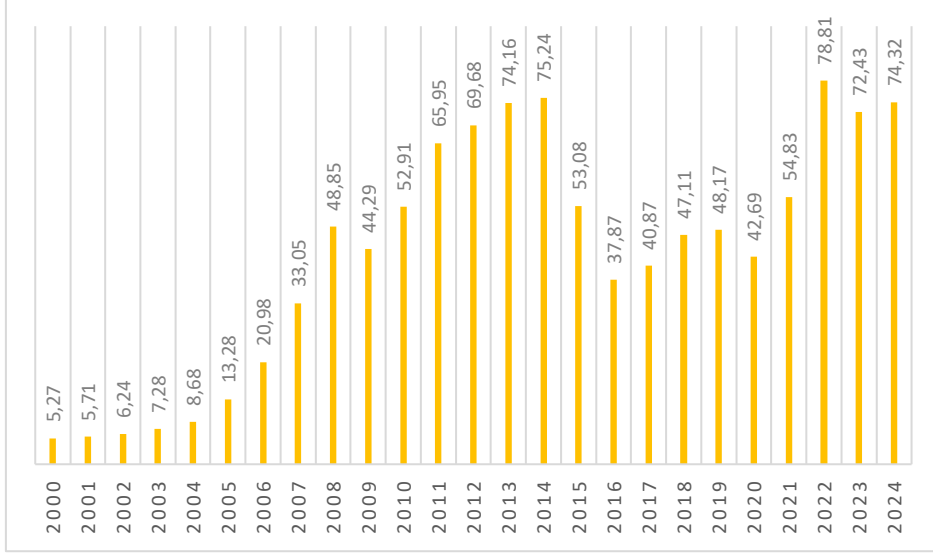
Kaynak: <http://www.tradingeconomics.com/>

2021 yılında GSYİH 54,83 milyar dolar iken 2022'de 78,81 milyar dolara yükselmiştir. 2023 yılında 72,43 milyar dolara gerileyen değer, 2024'te 74,32 milyar dolara çıkmış ve 2025 yılında 75,21 milyar dolara ulaşarak genel olarak artış trendini sürdürmüştür.

Azerbaycan ekonomisi 2000 yılından 2024'e kadar olan dönemde genel olarak büyüme göstermiş, ancak bu büyüme farklı dönemlerde değişiklikler sergilemiştir. Özellikle 2005 sonrası dönemde GSYİH'deki yükseliş dikkat çekerken, 2009'daki küresel ekonomik kriz ve 2015'teki petrol fiyatlarındaki düşüş gibi olaylar GSYİH üzerinde belirgin düşümlere neden olmuştur. 2020'deki pandemi de GSYİH'de bir düşüşe yol açmış, ancak 2021'den itibaren GSYİH tekrar toparlanma eğilimine girmiştir. 2025 yılı itibarıyla enflasyon oranı yılın başında %5,4 seviyesinde başlamış,

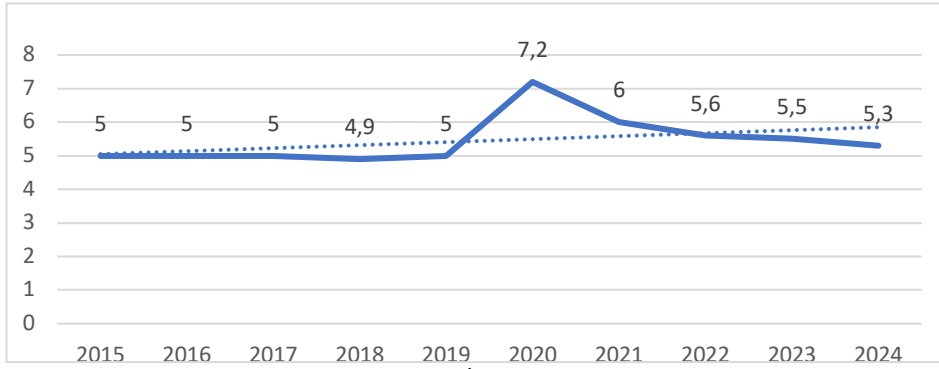
şubat ve mart aylarında kademeli olarak artarak sırasıyla %5,5 ve %5,9'a yükselmiştir². Aşağıdaki Grafik 3'te 2015-2024 yılları arasında Azerbaycan işsizlik verileri görülmektedir.

Aşağıdaki Grafik 2'de 2000-2024 yılları arasında Azerbaycan GSYİH verileri görülmektedir.

Grafik 2. Azerbaycan GSYİH, 2000-2024 (Milyar dolar)

Kaynak: <https://data.worldbank.org/>

Grafik 3. Azerbaycan Cumhuriyetinin İşsizlik Oranı, 2015–2024 (%)

Kaynak: Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi (ASİS) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2015–2024 dönemi itibarıyla Azerbaycan'da işsizlik oranı incelendiğinde, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında oran %5,0 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2018 yılında işsizlik oranı %4,9'a gerilemiş, 2019 yılında ise yeniden %5,0 seviyesine yükselmiştir. 2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkisiyle işsizlik oranı %7,24'e yükselerek önemli bir artış göstermiştir. Bu artışın ardından 2021 yılında oran %6,0'a düşmüş, 2022 yılında %5,6, 2023 yılında %5,5 ve 2024 yılında %5,3 seviyesine gerilemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, işsizlik oranının pandemi öncesi dönemde %5 civarında istikrarlı seyrettiği, 2020 yılında keskin bir artış gösterdiği ve sonraki yıllarda kademeli olarak azalarak yeniden önceki seviyelere yakınsadığı görülmektedir.

Tablo 1 ve Tablo 2'de Azerbaycan'ın en fazla ihracat ve ithalat yaptığı ülkelere yer verilmektedir.

² Detaylı bilgi için bkz. Azerbaycan Merkez Bankası. <https://www.cbar.az/home>

Tablo 1. Azerbaycan'ın İhracat Yaptığı Ülkeler

İthalatçı Ülkeler	2023
İtalya	%44,9
Türkiye	%15,8
İsrail	%4,1
Yunanistan	%4
Hindistan	%3,6
Rusya	%3,5
Almanya	%2,7
İspanya	%2,3
Gürcistan	%2,2
Çekya	%2

Kaynak: Elektrik Mühendisliği Odası, (2025:9).

Tablo 2. Azerbaycan'ın İthalat Yaptığı Ülkeler

İhracatçı Ülkeler	2023
Rusya	%18
Çin	%17,5
Türkiye	%13,3
Almanya	%%5,3
Amerika	%5,1
Türkmenistan	%4
İtalya	%2,8
İran	%2,7
Japonya	%2,5
Güney Kore	%2,5

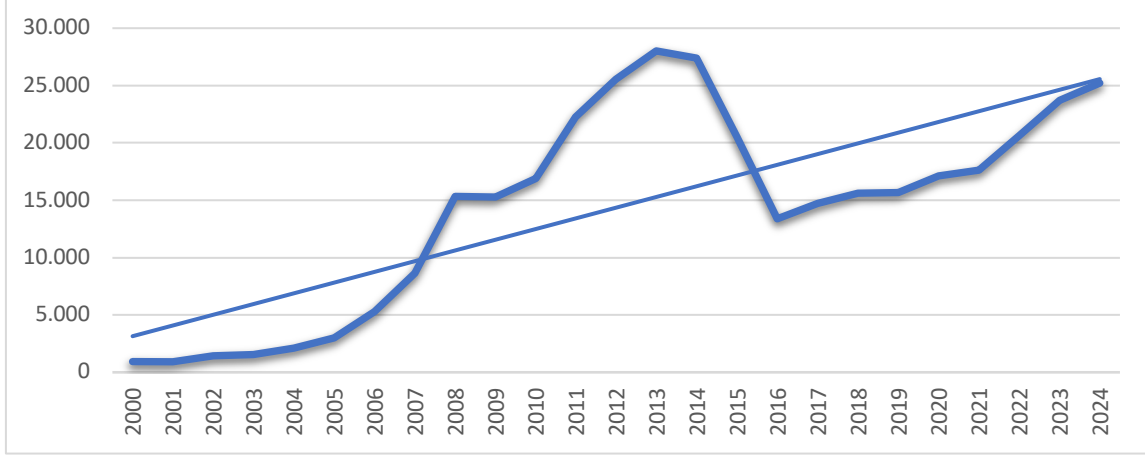
Kaynak: Elektrik Mühendisliği Odası, (2025:9).

Azerbaycan ihracatında İtalya ilk sırada yer alırken, Türkiye ikinci, İsrail ise üçüncü sırada bulunmaktadır. Ülkenin 2023 yılı ithalatında ise Rusya birinci, Çin ikinci ve Türkiye üçüncü sıradadır.

AZERBAYCAN KAMU HARCAMALARI İÇERİNDE SAVUNMA HARCAMALARI

Azerbaycan'da 2000–2024 döneminde kamu harcamaları genel olarak artış eğilimi göstermiştir. Bu artış, ülkenin ekonomik büyüme süreci, petrol gelirlerindeki dalgalanmalar ve uygulanan maliye politikalarıyla yakından ilişkilidir. Aşağıdaki Grafik 4'te 2000-2024 yılları arasında Azerbaycan'ın kamu harcamaları verileri görülmektedir.

Özellikle 2006-2014 döneminde petrol fiyatlarındaki artışla birlikte harcamalarda hızlı bir yükseliş yaşanırken, 2015'te petrol fiyatlarının düşmesiyle harcamalarda belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. 2020 sonrasında ise harcamalar tekrar artış trendine girmiş ve 2024'te en yüksek seviyeye ulaşarak Azerbaycan ekonomisinin kamu hizmetlerine yönelik yatırımlarının devam ettiğini göstermiştir.

Grafik 4. Azerbaycan Kamu Harcamaları 2000-2024 (Milyon Dolar)

Kaynak: <https://countryeconomy.com/>

Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin Kapsamı; Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri olmak üzere üç ana bileşenden oluşmaktadır. 2020 yılı itibarıyla toplam personel sayısı yaklaşık 125.000 olup, seferberlik ve savaş durumlarında göreve çağrılacak yaklaşık 300.000 kişilik bir yedek güç de mevcuttur. (IISS, 2020: 184). Azerbaycan'da askerlik zorunludur; üniversite mezunları için hizmet süresi 12 ay, diğer yükümlüler için ise 18 ay olarak belirlenmiştir (www.cia.gov).

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın 2005 yılında işletmeye alınması, Azerbaycan'ın enerji gelirlerinde kayda değer bir artışa yol açmıştır (Aliyev ve Suleymanov, 2015:43). Bu gelişme, Bakü yönetimine savunma harcamalarını ve silahlanmaya ayrılan mali kaynakları artırma imkânı sağlamıştır. 2020 itibarıyla Azerbaycan Kara Kuvvetleri envanterinde yaklaşık 450 adet T-55, T-72 ve T-90 tipi ana muharebe tankı; çoğunluğu BMP-1/2/3, MT-LB ve BTR 60/70/80/82 olmak üzere yaklaşık 900 paletli ve tekerlekli zırhlı araç; farklı kalibrelerde yaklaşık 300 kundağı motorlu ve çekili obüs; ayrıca Türkiye'den temin edilen T-122 Sakarya ve T-300 Kasırga sistemleri de dahil olmak üzere 150 civarında çok namlulu roketatar ile sayısı kesin olmayan LORA ve 9K79 Tochka (NATO kodu SS-21 Scarab) tipi kısa menzilli balistik füzeler bulunmaktadır. Hava Kuvvetleri ise büyük ölçüde Rus yapımı platformlarla donatılmış olup, envanterinde 15 MiG-29 av/bombardıman uçağı, 2 Su-24 bombardıman uçağı, 19 Su-25 yakın destek uçağı ve 26 Mi-24/35 taarruz helikopteri yer almaktadır (IISS, 2020: 185). Ayrıca, Hava Kuvvetlerinin hava savunma kapasitesi Rusya'dan temin edilen S-300PMU2 Favorit (NATO kodu SA-20B Gargoyle) ve EL/M-2080 erken ihbar radar sistemi ile İsrail'den alınan Barak-8 hava savunma füzeleriyle desteklenmektedir (Abrahamyan, 2018).

Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri envanteri incelenirken, savaşta belirleyici rolü nedeniyle insansız hava araçları (İHA) ve silahlı İHA'lar (SİHA) özel olarak ele alınmalıdır. Modern muharebe ortamında İHA/SİHA'ların sağladığı kuvvet çarpanı etkisini iyi değerlendiren Azerbaycan, son on yılda bu alana önemli yatırımlar yapmıştır. Güncel envanterde, Türk yapımı Bayraktar TB2 ve İsrail'den temin edilen Orbiter 3, Aerostar, Hermes 450, Hermes 900 ile Heron TP tipi İHA/SİHA'lar yer almaktadır. Ayrıca İsrail menşeli Skystriker, Orbiter87 1K ve Harop kamikaze İHA'lar da envantere dahil edilmiştir. Azerbaycan, İHA/SİHA'ların çoğunu hazır alım yoluyla

tedarik ederken, son dönemde bazı İsrail çözümlerini lisans altında üretmeye başlamıştır (Frantzman, 2020).

Azerbaycan'a Komşu Ülkelerin Savunma Harcamaları

Tablo 3' te Azerbaycan ve komşu ülkelerin savunma harcamalarının yıllar itibarıyla değişimi görülmektedir. Bölgedeki askeri harcama dinamiklerini karşılaştırması yapıldığında genel olarak tüm ülkelerde uzun vadede artış eğilimi görülmekte, özellikle Rusya, Türkiye ve Azerbaycan'da belirgin yükseliş dikkat çekmektedir.

Tablo 3. Azerbaycan ve Komşu Ülkelerin Savunma Harcamaları (Milyar Dolar)

Ülkeler	2002	2011	2016	2020	2021	2023	2024	2025
<i>Rusya</i>	13943,8	70237,5	69267,5	61883,8	65918,1	109203,6	149401,9	190416,6
<i>Türkiye</i>	9050,4	17006,5	17831,3	15815,4	15240,3	19233,0	25012,2	29986,7
<i>İran</i>	3243,9	14277,7	12234,4	3349,7	5699,6	7390,9	7891,9	7396,1
<i>Azerbaycan</i>	139,9	3080,1	1397,0	2237,8	2703,2	3561,7	3777,1	4939,0
<i>Ermenistan</i>	64,1	390,9	431,4	634,0	619,4	1326,2	1418,3	1725,2
<i>Gürcistan</i>	34,0	468,8	315,2	287,9	300,5	506,5	538,1	657,9

Kaynak: SIPRI, 2026:3.

Rusya'nın savunma harcamaları 2002'de 140 milyar dolardan 2025'te 190 milyar dolara çıkarak yüzde elliler düzeyinde önemli düzeyde artış göstermiştir. Türkiye'de savunma harcamaları 9 milyar dolardan yaklaşık 30 milyar dolara yükselmiştir. Azerbaycan'da ise 140 milyon dolardan 4 milyar dolara çıkarak en hızlı artışlardan biri gerçekleşmiştir. Ermenistan yaklaşık 64 milyondan 1,7 milyar dolara, Gürcistan ise 34 milyon dolardan 657 milyon dolara yükselmiştir. İran'da ise dalgalı bir seyir olsa da yaklaşık olarak 3 milyar dolardan 7 milyar dolara artış görülmektedir.

Tablo 4' te Azerbaycan ve komşu ülkelerde savunma harcamalarının ekonomik büyüklük içindeki yerini göstererek, bu ülkelerin savunmaya ne ölçüde öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Veriler incelendiğinde, bazı ülkelerde artış eğilimi görülürken, bazılarında düşüş ya da dalgalı bir seyir dikkat çekmektedir. Özellikle Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan'da artış eğilimi öne çıkarken, Türkiye'de azalma, İran'da ise daha istikrarlı bir yapı gözlemlenmektedir.

Tablo 4. Azerbaycan ve Komşu Ülkelerin Savunma Harcamalarının GSYİH İçindeki Payı (%)

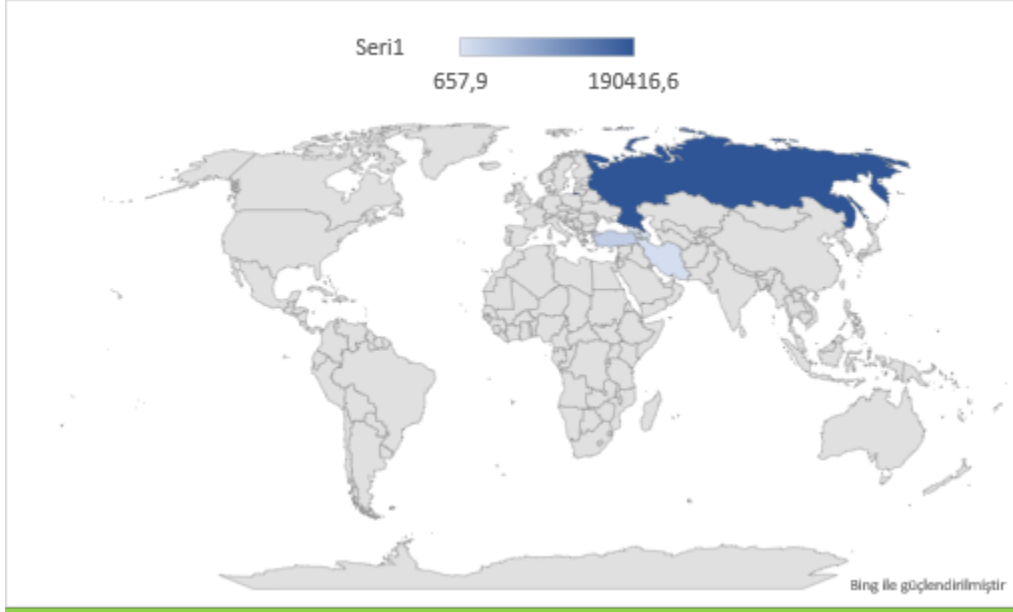
Ülkeler	2002	2011	2016	2020	2021	2022	2023	2024	2025
<i>Rusya</i>	3,76	3,43	5,43	4,14	3,60	4,56	5,27	6,87	7,50
<i>Azerbaycan</i>	2,24	4,67	3,69	5,24	4,93	3,80	4,92	5,08	6,47
<i>Ermenistan</i>	2,70	3,85	4,09	4,98	4,47	4,08	5,51	5,46	6,09
<i>İran</i>	2,17	2,38	2,80	2,18	2,32	2,24	2,49	2,22	2,09
<i>Türkiye</i>	3,76	2,01	2,05	2,16	1,81	1,62	1,69	1,84	1,91
<i>Gürcistan</i>	1,00	3,03	2,04	1,79	1,59	1,61	1,65	1,59	1,75

Kaynak: SIPRI, 2026:3

Azerbaycan'ın savunma harcamalarının GSYİH içindeki payı %2,24'ten %6,47'ye yükselerek kayda değer bir artış sergilemiştir. Rusya'da bu oran %3,76'dan %7,50'ye çıkarak dikkat çekici

bir yükseliş göstermiştir. Ermenistan'da ise %2,70'ten %6,09'a ulaşan artış, savunma harcamalarının belirgin şekilde genişlediğine işaret etmektedir. Türkiye'de oran %3,76'dan %1,91'e gerileyerek önemli bir düşüş eğilimi ortaya koymuştur. İran'da %2,17'den %2,09'a sınırlı bir azalma gözlemlenirken, Gürcistan'da dalgalı bir seyir izlenmesine rağmen %1,00'dan %1,75'e doğru ılımlı bir artış gerçekleşmiştir.

Grafik 5' de Azerbaycan ve komşu ülkelerin savunma harcamalarını coğrafi olarak görselleştirerek ülkeler arasındaki farkların daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır.

Grafik 5. Azerbaycan ve Komşu Ülkelerin Savunma Harcamaları (Milyar Dolar)

Kaynak: SIPRI, 2026:3.

Görsel incelendiğinde, savunma harcamalarının bölge ülkeleri arasında eşit dağılmadığı, özellikle Rusya'nın açık ara en yüksek seviyeye sahip olduğu görülmektedir.

Rusya yaklaşık 190 milyar dolar ile en yüksek harcamaya sahiptir. Türkiye 30 milyar dolar ile ikinci sırada yer almaktadır. İran 7 milyar dolar, Azerbaycan 4 milyar dolar seviyesindedir. Daha düşük harcamalar ise Ermenistan'da 1,7 milyar dolar ve Gürcistan'da 650 milyon dolar olarak görülmektedir.

2020 Karabağ Savaşı ve Önemi

2020 Karabağ Savaşı³ 27 Eylül 2020 sabah saatlerinde temas hattında yaşanan çatışmalarla başlamış; 44 gün boyunca devam eden yoğun muharebelerin ardından, Rusya'nın arabuluculuğu ile imzalanan ve 10 Kasım 2020 tarihinde Moskova saatiyle 00.00'da yürürlüğe giren ateşkes anlaşmasıyla son bulmuştur.

³ Azerbaycan topraklarının yaklaşık %20'sinin işgal altında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, harekât sahasının yaklaşık 20.000 km² büyüklüğe ulaştığı, ancak esas çatışmaların bu alanın çok daha sınırlı bir bölümünde gerçekleştiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, topografik açıdan gerek Karabağ bölgesi gerek işgal altındaki diğer alanlar; akarsular ve derin vadilerle bölünmüş, yüksek dağ silsileleriyle karakterize edilmekte olup, düz alanların yok denecek kadar az olması dikkat çekmektedir.

Azerbaycan Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, işgal altındaki toprakların geri alınması amacıyla yürütülen harekât sonucunda 2.783 askerın yaşamını yitirdiği, 1.245 askerın yaralandığı ve 100'ün üzerinde askerın ise hâlen kayıp olduğu bildirilmiştir (www.milliyet.com.tr).

44 gün devam eden 2020 Karabağ Savaşı, Azerbaycan'ın kesin askeri üstünlüğü ile neticelenmiştir. Askeri ve stratejik perspektiften değerlendirildiğinde, savaşın en kritik kırılma noktasının Şuşa şehrinin Azerbaycan güçleri tarafından kontrol altına alınması olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Şuşa'nın kaybı sonrasında temas hattının diğer bölgelerinde bulunan Ermenistan birliklerinin ana ikmal ve geri çekilme hatları kesintiye uğramış; kuşatma ve imha riskiyle karşı karşıya kalan Erivan yönetimi ise bu koşullar altında ateşkesi kabul etmek zorunda kalmıştır.

Özgen (2020:117) 2020 Karabağ Savaşı'nda öne çıkan gelişmeler arasında; hareket kabiliyetine kıyasla ateş gücünün belirleyici hale gelmesi, hava kuvvetleri ile zırhlı birliklerin daha ikincil roller üstlenmesi, balistik füze kullanımının artması ve propaganda faaliyetlerine geniş ölçüde yer verilmesi sayılabilir. Bununla birlikte, savaşın en dikkat çekici yönünün İHA/SİHA sistemlerinin ortaya koyduğu yüksek performans olduğu açıktır. Aslında bu sistemler, son yirmi yıl içerisinde kullanıldıkları asimetrik ve hibrit çatışma ortamlarında etkinliklerini zaten kanıtlamıştır. Ancak Karabağ örneğini farklı kılan unsur, bu teknolojilerin ilk kez devletler arası bir savaşta bu denli yoğun ve etkili biçimde kullanılmasıdır. Gelecekte yalnızca İHA/SİHA'ların değil, aynı zamanda insansız kara ve deniz araçlarını da kapsayan robotik sistemlerin askeri alandaki kullanımının artması beklenmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu teknolojik gelişmelerin askeri harekâtların planlanması ve icrası üzerinde köklü dönüşümler yaratması kaçınılmaz görünmektedir.

AZERBAJYCAN PETROL REZERVLERİ VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Azerbaycan, dünyanın en eski petrol ülkesi olarak bilinir. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Bakü, dünyanın en büyük petrol merkezlerinden biri haline geldi. Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazandıktan sonra, petrol ülkenin gelişiminde önemli bir rol oynadı. O dönemde ülke askeri saldırıya maruz kaldı ve çeşitli risklerle karşı karşıya kaldı. Ülkenin gelişimini sağlamak için, ulusal lider Haydar Aliyev'in ileri görüşlü politikası sonucunda ulusal bir petrol stratejisi geliştirilmiştir. Bu strateji 3 önemli bileşeni içermektedir:

- Yabancı yatırım ve deneyim ülkeye çekmek,
- Çok değişkenli bir dışa aktarma sistemi oluşturmak,
- Doğal kaynaklardan elde edilen gelirlerin şeffaf ve verimli yönetimi.

20 Eylül 1994'te, dünyanın tanınmış petrol şirketleriyle Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ndeki Azerbaycan-Çırağ-Güneşli (ACĖ) sahalarının ortak geliştirilmesi ve petrol üretiminin paylaşımı hakkında anlaşma imzalanmıştır. "Yüzyılın Sözleşmesi" olarak adlandırılan bu anlaşma, yeni anlaşmaların imzalanmasının yolunu açtı. İmzalanan petrol ve gaz sözleşmeleri, boru hatları aracılığıyla "kara altın" ihracatının başlangıcı, ülkeye büyük gelirler getirdi. Artan gelirler, bu kaynakların depolanacağı ve varlıkların etkili şekilde yönetileceği bir kurumun kurulmasını şart koştu. 29 Aralık 1999 tarihli ulusal lider Haydar Aliyev'in 240 sayılı kararnamesiyle Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu (SOFAZ)⁴ kuruldu.

⁴**Not:** SOFAZ, petrol ve gaz gelirlerinin gelecek nesiller için toplanması, verimli yönetimi ve depolanmasını sağlayan özel bir kurumdur. SOFAZ, bütçe dışı ve ayrı bir devlet kurumudur. Şeffaflık, SOFAZ'ın

Azerbaycan'da petrol sektörü, bağımsızlık sonrasında ekonomik dönüşümün temel belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. 1990'lı yılların ortalarından itibaren benimsenen enerji politikaları doğrultusunda hidrokarbon gelirleri; makroekonomik istikrarın tesis edilmesi, altyapının yenilenmesi ve kamu kapasitesinin güçlendirilmesi gibi alanlarda değerlendirilmiştir. Bu süreçte geliştirilen enerji projeleri ve ihracat hatları, ülkenin yalnızca ekonomik büyümesine değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel ölçekte jeopolitik konumuna da önemli katkılar sağlamıştır. Öte yandan Azerbaycan'ın petrol ve doğal gazı, Türkiye'nin enerji ihtiyacı ve transit konumu açısından stratejiktir. Türkiye'nin gaz ihtiyacının yaklaşık %20'si Azerbaycan'dan karşılanmakta, Faz 2 ile bu oran %30'a çıkabilir. Azerbaycan'ın 5,2 GW elektrik kapasitesinin çoğu termik, geri kalanı hidroelektrik santrallerden sağlanmakta, eski teknoloji nedeniyle zaman zaman elektrik ithal edilmektedir. Kırsal bölgelerde kesintiler yaşanmakta, dağıtım özel şirketlerce yürütülmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2025). Petrol ve doğalgaz sektörleri Azerbaycan'ın GSYİH'nun üçte birinden fazlasını oluştururken ülke bütçesinin yarısından fazlası da bu sektörlerle ayrıldığı görülmektedir.

1994'te imzalanan "Asrın Anlaşması" ülkenin enerji sektörünü dönüştürmüş, özellikle petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemlerde büyüme hızını artırmıştır. Günümüzde petrol ve doğal gaz, ihracatın %90'ından fazlasını oluşturarak ekonomide belirleyici rol oynamaktadır. Bununla birlikte, çeşitlendirme politikaları kapsamında sanayi, inşaat ve hizmet alanlarına da yatırım yapılmıştır. Ağır sanayi demir, alüminyum ve çimento üretimini kapsarken; inşaat ve ulaşım altyapısı son yıllarda dikkat çekici bir gelişim göstermiştir. Bankacılık sistemi ise büyük ölçüde iki devlet bankasının kontrolündedir. 2024 yılında ülkenin ihracatı 27 milyar dolar, ithalatı ise 21 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatta petrol, doğal gaz, altın ve pamuk öne çıkarken; Türkiye %14 pay ile ikinci sırada yer almıştır. İthalatta ise altın, otomobil, petrol ve elektronik ürünler başlıca kalemlerdir; Türkiye %11 pay ile üçüncü sıradadır. 2025 için %3,5, 2026 için ise %2,5 düzeyinde GSYİH büyümesi öngörülmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2025).

Azerbaycan Petrol Rezervleri

Azerbaycan, 2025 itibarıyla 7.000.000.000 varil kanıtlanmış petrol rezervine sahiptir; dünyada 19. sırada yer almakta ve 1.765.151.568.000 varillik dünya toplam petrol rezervinin yaklaşık 0,40% oluşturmaktadır.

Tablo 5. Azerbaycan'daki Petrol Rezervleri (1997-2025)

Yıllar	Petrol Rezervleri-PR (Varil)	Yıllar	PR (Varil)
1997	1,200,000,000	2011	7,000,000,000
1998	1,200,000,000	2012	7,000,000,000
1999	1,178,000,000	2013	7,000,000,000
2000	1,178,000,000	2014	7,000,000,000
2001	1,178,000,000	2015	7,000,000,000
2002	1,178,000,000	2016	7,000,000,000
2003	7,000,000,000	2017	7,000,000,000
2004	7,000,000,000	2018	7,000,000,000
2005	7,000,000,000	2019	7,000,000,000
2006	7,000,000,000	2020	0
2007	7,000,000,000	2021	7,000,000,000
2008	7,000,000,000	2022	7,000,000,000
2009	7,000,000,000	2023	7,000,000,000
2010	7,000,000,000	2024	7,000,000,000
		2025	7,000,000,000

Kaynak: www.worldometers

faaliyetlerinin temel ilkelerinden biridir. Bu dönemde SOFAZ, kurumsal olarak oldukça gelişmiş ve uluslararası düzeyde bir finans kurumu haline gelmiştir.

Azerbaycan, yıllık tüketim seviyelerinin 171,8 katına eşdeğer kanıtlanmış rezerve sahiptir (2024 verilerine dayanarak). Bu, net ihracat olmaksızın, yaklaşık 172 yıllık petrol kaldığı anlamına gelir (2024 tüketim seviyelerinde ve kanıtlanmamış rezervler hariç).

Tablo 6. Ülkelere Göre Petrol Tüketimi (2024)

Ülkeler	Günlük Petrol Tüketimi (varil)	Dünya Payı %	Kişi Başına Yıllık Galon
ABD	20.463.721	19,95	908,2
Rusya	3.791.146	3,70	401,3
Güney Kore	2.514.544	2,45	745,4
İran	1.970.348	1,92	329,3
Fransa	1.514.451	1,48	348,9
İtalya	1.240.514	1,21	320,5
Türkiye	1.107.049	1,08	194
Pakistan	479.218	0,47	29,2
İsrail	219.757	0,21	358,9
Azerbaycan	111.631	0,11	165,6

Kaynak: www.worldometers

2024 yılı verilerine göre Azerbaycan'ın günlük petrol tüketimi yaklaşık 111.631 varil olarak gerçekleşmiştir. Ülke, dünya toplam günlük petrol tüketiminin yaklaşık %0,11'ini oluşturarak petrol tüketiminde dünya sıralamasında 77. sırada yer almaktadır. Nüfus verileri esas alındığında ise kişi başına düşen günlük petrol tüketiminin yaklaşık 0,45 galon, yıllık tüketim düzeyinin ise ortalama 166 galon (yaklaşık 4 varil) olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ülkelere Göre Petrol Üretimi (2024)

Ülkeler	Günlük Petrol Üretimi (varil)
ABD	22.844.371
Kanada	5.996.888
Çin	5.334.336
İran	4.626.733
Hindistan	952.481
Birleşik Krallık	738.801
Azerbaycan	597.137
Almanya	182.183
Türkiye	119.825

Kaynak: www.worldometers

2024 yılı verileri çerçevesinde Azerbaycan'ın günlük petrol üretiminin yaklaşık 597.137 varil düzeyinde gerçekleştiği ve bu üretim miktarıyla dünya petrol üretiminde 28. sırada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, mevcut üretim düzeyi esas alındığında ülkenin yıllık petrol

üretiminin, 2025 yılı itibarıyla belirlenen kanıtlanmış petrol rezervlerinin yaklaşık %3,11'ine karşılık geldiği değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Azerbaycan, 1991'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra ekonomik, siyasi ve toplumsal açıdan ciddi sınamalarla karşılaşmış, ancak hızlı reform adımlarıyla bu zorlukları aşmayı başarmıştır. Azerbaycan'da petrol sektörü, bağımsızlık sonrasında ekonomik dönüşümün temel belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. Özellikle 1994'te imzalanan "Asrın Anlaşması" ülkenin enerji sektörünü dönüştürmüş olup petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemlerde büyüme hızını artırmıştır. Günümüzde petrol ve doğal gaz, ihracatın %90'ından fazlasını oluşturarak ekonomide belirleyici rol oynamaktadır.

Azerbaycan, petrol rezervleri sıralamasında dünyada 19. sırada yer almaktadır. İklim değişikliğinin etkisiyle yenilenebilir enerji kaynaklarına erişim sağlamak durumunda olan birçok ülke önemli uluslararası toplantılarda karar almak için bir araya gelmektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı Conference of the Parties (Taraflar Konferansı) COP29 2024 yılında Azerbaycan'da gerçekleştirilmiştir. Küresel ısınma ve sera gazı salınım oranlarını azaltmak amacıyla her yıl bir araya gelmektedir. Burada alınan kararların uygulanması dünyanın sağlıklı yaşanabilir bir yer olması için gereklidir. Özellikle Petrol ve doğalgaz sektörleri Azerbaycan'ın GSYİH'nın üçte birinden fazlasını oluştururken ülke bütçesinin yarısından fazlası da bu sektörlerle ayrıldığı görülmektedir. İhracatın yüzde 90'ından fazlası da petrol ve doğalgaz ürünlerinden oluşurken bu zirvede hidrokarbon sektörünün beşiği olduğu da olumsuz bir şekilde eleştirilmiştir.

ABD-İran savaşının etkisiyle ortaya çıkan belirsizliğin, Azerbaycan'ın savunma harcamalarını etkilediği görülmektedir. Savunma harcamalarına bakıldığında ortaya çıkan artış ve petrol gelirlerindeki yükseliş, enerji piyasalarında önlem almayı gerektirmektedir. Petrol fiyatlarının artması bazı ülkeler için avantajlı hâle gelmektedir. Azerbaycan'ın da bu avantajlı durumdan olumlu etkilendiği görülmektedir. Dünya toplam petrol rezervinin yaklaşık 0,40% oluşturmaktadır. Bu durum tüm dünya ülkeleri açısından yakınlaşma sebebi olabilecektir. 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinin hemen ardından bu bağımsızlığı tanıyan ilk ülke olan Türkiye ile enerji, iş birliği, ticaret, kültürel etkileşim ve askeri ortaklık gibi birçok alanda yakın ilişkilerin artırılması önem taşımaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluşun destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Abrahamyan, E. (2018). Azerbaijan's Ballistic Missile Dilemma, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13530-azerbaijans-ballistic-missile-dilemma.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2026).

Aliyev, K. ve Suleymanov, E. (2015). Macroeconomic Analysis and Graphical Interpretation of Azerbaijan Economy in 1991-2012. *Expert Journal of Economic*, 3(1), 40-49.

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi (ASİS) verileri kullanılarak hazırlanmıştır. <https://www.azstat.gov.az/portal/tblInfo/TblInfoList.do> (Erişim Tarihi: 23.04.2026).

Azerbaycan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı (2026). <https://www.maliyye.gov.az/> adresinden erişilmiştir.(Erişim Tarihi:05.04.2026).

Azerbaycan Cumhuriyetinin Merkez Bankası. (2026). Aylık rapor. <https://www.cbar.az/home> (Erişim Tarihi: 22.04. 2026).

Bayrak, R. (2020). Does the optimal size of defense expenditure exist? An empirical study on Turkey. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 18(1), 135-160.

Bekmez, S. ve Destek, M. A. (2015). Savunma harcamalarında dışlama etkisinin in celenmesi: panel veri analizi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 91-110.

Buzdağlı Ö. ve Özdemir D. (2021). Jeopolitik risk endeksinin askeri harcamalar üzerine etkisi. *Vizyoner Dergisi*, 12(29), 188-203.

Merkezi İstihbarat Teşkilatı, (CIA) (2026). The World Factbook. Military Service Age and Obligation, <https://www.cia.gov/> (Erişim Tarihi: 10.05.2026).

Country Economy. (2026). Azerbaijan–General government expenditure. <https://countryeconomy.com/> (Erişim Tarihi: 21.04. 2026).

Duran E. ve Özdemir U. (2023). Savunma harcamaları açısından Türkiye ve komşu ülkelerin coğrafi perspektiften değerlendirilmesi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(36), 267-280.

Dünya Bankası. (2026). Azerbaijan – GDP (current US \$). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?%20locations=AZ> (Erişim Tarihi: 21.04. 2026).

Elektrik Mühendisleri Odası. (2025). Türk Enerji Birliği Raporu. https://www.emo.org.tr/ekler/8e144dbadba808e_ek.pdf?tipi=1&turu=X&sube=14 (Erişim Tarihi: 05.03.2026).

Frantzman, S. J. (2020). İsrail, Azerbaycan'ın insansız hava aracı cephaneliğinde devrim yarattı. Peki bu silahlar işe yarıyor mu?, <https://www.jpost.com/jpost-tech/israel-revolutionized-azerbajans-drone-arsenal-are-the-weapons-working-635829> (Erişim Tarihi: 07.05.2026).

Giray, F. (2004). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(16), 181-199.

IISS. (2020). *The Military Balance 2020: Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, Londra: Routledge.

Kumar, G. (2017). Countries military expenditures: definitions and determinants. *Economic Affairs*, 62(4), 647-654.

Looney, E. R. (1995). Pakistan savunma harcamaları ve makroekonomi: 2000 yılına yönelik alternatif stratejiler. *Contemporary South Asia*, 4(3), 331-356. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09584939508719771>

Milliyet. (2020). Azerbaycan: Dağlık Karabağ Savaşında 2783 Asker Şehit Oldu, <https://www.milliyet.com.tr/> (Erişim Tarihi: 6.04.2026).

- Özcan, M. (2022). Classification of the NATO countries with respect to defence spending patterns: an unsupervised clustering. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 41, 261-280.
- Özgen, C. (2020). 44 Günün Ardından:2020 Karabağ Savaşı'nın Askeri Açısından Analizi. *Giresun University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 2021, 7 (1): 104-123, 106-117.
- Polat, M. A. (2020). Savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye ve Seçilmiş Ülkeler İçin Bir Panel Veri Analiz, , *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 86-102. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1122276> adresinden erişilmiştir.
- Stockholm International Peace Research Institute. (SIPRI). (2026). Trends in world military expenditure, 2025, Military expenditure database. 5 Mayıs 2026 tarihinde <https://www.sipri.org/databases/milex> adresinden erişilmiştir.
- State Oil Fund of the Republic of Azerbaijan. (SOFAZ). (2022). <https://www.oilfund.az/> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2026).
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025). Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Azerbaycan Ülke Raporu, 2025. https://www.aso.org.tr/uploads/ortam/Azerbaycan_2025.pdf (Erişim Tarihi: 14. 04. 2026).
- Taş, S. Örnek, İ. ve Aksoğan, G. (2013). Türkiye'de savunma harcamaları, büyüme ve gelir eşitsizliği, 1970-2008: ekonometrik bir inceleme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 659-682.
- Trading Economics. (2026). Azerbaycan'ın GSYİH düzeyi (2021-2025), milyar, dolar <https://tradingeconomics.com>(Erişim Tarihi: 20. 04. 2026).
- Tüğen, K. (1988). Dünyada ve Türkiye'de savunma harcamalarındaki gelişmeler ve ekonomik etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 285-302.
- Worldometer. (2025). Azerbaycan Petrol. <https://www.worldometers.info/tr/petrol/azerbaycan-petrol/> (Erişim Tarihi: 11.05. 2026).